

A PILISSZÁNTÓI FÖLDALATTI OBJEKTUMOK KUTATÁSA

2012. júniusától a BME Fotogrammetria és Térinformatika Tanszék több szervezettel és céggel közösen a településsel kapcsolatos földalatti létesítmények kutatását és felmérését hajtja végre, részben a tanszékhez kötődő nyári terepgyakorlat keretében. Ennek legfőbb célja az, hogy az egyetem műszaki háttérével támogatást adjunk a Szőnyi József (Polgi) által vezetett, már régóta folyó kutatásnak, amely a falu területén fellelhető pálos eredetű maradványokra vonatkozik. Tevékenységünk alapvetően három területre csoportosul. Az első egy olyan térképi alap létrehozása, amely egy rendszerbe fogja össze a fellelt objektumokat, a második újabb építmények, romok felderítése geodéziai és geofizikai eszközökkel. Végül talán a leglátványosabb, hogy erőnkhez mérten a felderített létesítmények konkrét feltárásában is részt veszünk. Az első időszakban a munka három helyszínt érintett, a régi temető területét, a katolikus templomot és környezetét, valamint az általunk „múzeumnak” nevezett pincét és a kapcsolódó objektumokat. A kutatást aztán lassan további területekre kiterjesztettük (óvoda, iskolaudvar, régi plébánia, orvosi rendelő, Polgármesteri Hivatal udvara és néhány magántelek).

Számunkra a „legkézenfekvőbb”, első pillanatra a legtöbb eredményt mutató terület a templom környete volt. Itt, mint tudott, a templomhajó középső részén történt az első konkrétan vizsgált beszakadás, valamint felfedezésre került a templomtól északra lévő folyosószakasz. Igazából emiatt két feladat adódott, az egyik az egymástól elfalazott folyosórészek összefüggésének megállapítása, a másik az északi folyosórész és a szomszédos épületek viszonyának rögzítése.

A felmérések alapján a következők állapíthatók meg. A folyosószakaszok kétséget kizáróan egy rendszer részei. Továbbá a legkisebb megfeleltetés lehetősége sem áll fenn a felszíni létesítményekkel. A folyosó vonalvezetése, és elemei semmiféle kapcsolatban nincsenek a templom szerkezeti elemeivel. Az északi folyosó mélyen a templom alapja alatt lép be, de érdekes módon (jelenleg nem tisztázottan) meredeken emelkedik, mintha mégis kapcsolata lett volna a templommal, vagy valamilyen előtte ott lévő építménnyel. Újabban sikerült kideríteni, hogy ez az emelkedő szakasz valószínűleg a XIV. században épült. A két szakaszt az építés utáni időpontban a templom felől falazták el. Ugyanakkor a délkelet felé kiágazó folyosócsontot úgy tűnik, beomlasztották. A Szabadság utca alatti folyosószakasz az előzetes várakozások ellenére szintén teljesen önálló irányultságot mutat. Mélyen behatol a szomszédos ház alá, a ház pincéjével nem alkot szerves kapcsolatot. Ráadásul a pince járószintje és a folyosó főtéje között majdnem 2 méter távolság van. Azonban a folyosó végén erőteljesen kitárul a tér minden irányban (a helyszíni kiegészítő vizsgálatok alapján), a kifalazott részek szemrevételezésével itt valószínűsíthető egy nagyobb terem jelenléte. A továbbhaladás jelenleg nem lehetséges, az egész további járatot feliszapolódott talaj és apró törmelék tölti ki. A fentiekén kívül lokalizálásra került egy újabb folyosószakasz a templom első felében, aminek a pontos geometriai meghatározása és feltárása jelenleg is folyik.

Másik fontos kutatási területünk a Kossuth Lajos úton lévő (úgynevezett Baross-pincék) pincerendszer vizsgálata. A területen a vizsgálatok alapján a következők állapíthatók meg. A kérdéses mély-folyosó csak kis szakaszon vizsgálható eredetiben, hiszen néhány éve itt lefalazások történtek. A templom környékének megfelelően a jelenlegi építmények és a folyosó között szerkezeti összefüggés nem állapítható meg. Ez a megállapítás azonban csak a pincerendszerre vonatkozik. Ugyanis még így is észrevehető a síkrajzi térképen, hogy a folyosó vagy kiszélesedik itt, vagy elágazik két irányban. Mindkettőre van esély, mivel a felmérések még egy összefüggésre mutattak rá. A hátsó pincében lévő kút több építési periódust mutat. Ezekből a legalsó szintje megegyezik a folyosó lehetséges vízkivételi szintjével. Ebből pedig következhet egy szerves kapcsolat a folyosórendszer és a kút között. Erre utalhat a folyosó kiszélesedése is.

A másik érdekes összefüggés a kút termének folytatásában kereshető. Itt egy boltozott rész mögött omladék húzódik, megakadályozva a további vizsgálatokat. Igen ám, de a boltozat paraméterei megfelelnek egy lefalazott boltozat jellemzőinek a volt raktárhelyiségben. Továbbá lefelé talajfeltöltés található, ami egy nagyobb térre enged következtetni. Ezek alapján megfogalmazható, hogy a kút alapvető fontosságú lehet az egész folyosóhálózat kutatása és ami a legfőbb, funkcionális megértése szempontjából. Továbbá, mivel a „pince” külső fala még kb. 20 méterre folytatódik, valószínűleg ez a térség rejthet megoldást az óvodával való valamilyen kapcsolatban. Egyébként megállapítottuk, hogy a „Baross pince” eredetileg a felszínem álló épület volt, amit csak a XIX. században alakítottak át. Mindenesetre a benne lévő kút építési ideje az első épület építési idejét is megelőzi. A másik oldalon, a faluház alatti pince vizsgálata folyik. Talán sikerült megállapítani, hogy a pince melyik részéről lehetett bejutni a régi plébánia alatt húzódó folyosóba.

A régi temető területén a 90-es évek végén próbaásatások folytak, ami a rendelkezésre álló videó alapján 80-100 cm vastag falakat és egy támpillért hozott felszínre. Sajnos az ásatás helyszínrajza nem áll rendelkezésünkre, így a kutatásokat ezek nélkül kellett végrehajtanunk.

A temetőben a geofizikai mérések (fajlagos ellenállásmérés és földradar) mellett mikrodomborzatos felmérést hajtottunk végre. Első lépésben meghatároztuk azt a területet, amely külső határát jelenti egy lehetséges épületegyüttesnek, amely a feltételezhető templom és kolostor együttesét jelenti. Ennek kialakítására egy gyors környezeti rekonstrukciót hajtottunk végre, amely felöleli az 1700-as évektől a jelenig a felszín változásait a térségben, különös tekintettel a nagyobb vízmosásokra és patakokra. Ebből kitűnik, hogy a főbb építményeket a még mai is fellelhető temető-kerítés határán belül, illetve az Ady Endre út külső oldaláig kell keresni. Ettől nyugatabbra és északabbra gyakorlatilag kizárt a kapcsolat. Déli irányban elképzelhető a folytatás, mivel nincs nyoma természetes elhatárolódásnak, de ez jelenleg nem állapítható meg. Amennyiben tehát feltételezhető egy kolostor jelenléte a területen, az valószínűleg déli irányban nyúlhat el.

Második lépésként a mikrodomborzatos felmérés segítségével a feltételezhető templom maximális befoglaló idomának meghatározása történt. Ehhez segítséget nyújtott az előzetes geofizikai kiértékelés is, valamint a rendelkezésre álló videó hozzávetőleges kivetítése a jelenlegi terepre. E mellett jellegzetes, a terep és a temetőhasználat jellegével nem indokolható magassági anomáliákat észleltünk, amit (jelen tudásunk szerint) legegyszerűbben magyarázhatóan felszín alatti beomlások, egyéb süllyedések okozhattak (vagy az itt esetleg meglévő nagyobb mennyiségű kő kitermelése).

Itt kell hozzátenni, hogy egy komoly adatgyűjtés még hiányzik. Mégpedig az összes, lakosság által észlelt ezzel kapcsolatos jelenség összegyűjtése, elemzése, szűrése, valamint térképezése. Ezekből ugyanis az egész település viszonylatában meghatározhatók lehetnek a folyosórendszer általános irányai, területi kiterjedése.

Dr Winkler Gusztáv adjunktus, okl. építőmérnök
BME Fotogrammetria és Térinformatika Tanszék

